

כאם יש אנשים שמנגדין להיתר העירוב, אם אוסרין על המתירין ואם יכולין לזכות להם כפת נגד רצונם

בדבר אנשים שמתנגדין להיתר העירוב אם יכולין לזכות להן כפת העירוב, הנה אף שכבר דיברו בזה גאוני קדמאי ה"ה השו"מ והבית יצחק אם יש אנשים שאין רצונם בעירוב אם מתבטל עבור זה כל העירוב, ומסקנתם הוא דיכולין לערב אפי' שלא מרצונן, עיי"ש בדבריהם בשו"מ מהד"ת חלק ב' סי' ס"ב ובית יצחק חלק יו"ד בקו"ץ סי' ח', ועיי' ג"כ בשו"ת ובחרת בחיים להגרש"ק ז"ל סי' קכ"ג ובשו"ת חזון נחום סי' מ"ב שכתבו לצדד להיתר, אכן הם מיירי באופן שאין רצונם בעירוב מחמת פריקת עול וכדומה ובאופן זה מסיקין להיתר, אכן בנ"ד שהמדובר הוא ביהודים שומרי תורה ומצוות אלא שמנגדין לזה מחמת שאין מועיל עירוב ע"פ דין לפי דעתם, איך הדין בזה אם יכולין לזכות להן כפת העירוב שעכ"פ אותן שדעתם להיתר יוכלו לטלטל.

הנה אם המתירין הן כח ב"ד, פשוט הוא דיכולין להגבילין לפנות בהעירוב בכדו שלא יאסרו על המתירין, היות דהמתירין הם כח ב"ד לעצמן, וכהלכה הן עושין, א"כ לא שייך לא לתגודדו וכמו שביארנו בעה"ת ח"א סי' קי"ב עיי"ש, דאף המנגדין לזה עכ"ה סוברין שהמתירין עושין לעצמן כדיו, עיי' מה שכ"נ בעהמ"ת ח"א סי' קי"ב וסי' קמ"ה בענין דבר שיש שמחזיקין בו אישור מ"מ מותרין ליתנו למי שנוהג בו היתר, והבאנו מתשו' מבי"ט ח"א סי' כ"א ומתשו' כת"ס יו"ד סי' ע"ז שהביאו ראוי מריש יבמות מהא דלא נמנעו ב"ש מב"ה מלישא נשים זו מזו עיי"ש, וא"כ ה"נ בנ"ד אעפ"י שאלו אוסרין ואלו מתירין מותרין האוסרין לזכות בהפת בכדי שיוכלו המתירין לטלטל.

ואפי' אם הוא באופן דנקיטא להו דאין העירוב כשר וא"א לערב, ואין כח ב"ד חזק עליהן לכפות אותן לדעותיהן, כגון שיש להו ב"ד לפני עצמן ונקיטא להו דהעירוב פסול, מ"מ המתירין לעצמן כדיו עושין וא"א לחלוק ע"ז, ושפיר יכולין להצטרף להמתירין ואין בזה משום לפ"ע, וכאשר ביארנו בעמה"ת שם.

כפת בע"כ, דזכי צריך להיות ברצון או בסתמא דזכין לאדם שלא בפניו, אבל בעל כרחו א"א לזכות לו, וראיתי אח"כ שכ"כ בפמ"ג סי' שס"ז בא"א ס"ק ג' דבע"כ א"א לזכות.

וא"כ בעיירות הגדולות שנמצאים כמה ת"ח דלא ניחא להו בהאי עירובא צ"ע איך מזכין לאותן שאינן רוצין בעירוב, וצ"ל דמ"מ עיי' כח ב"ד אפשר לכפות אפי' לזכות להן, וא"כ אם המתירין הן כח ב"ד יכולין לזכות אף לאותן שמנגדין לזכות ואף שהמנגדין ג"כ הן ב"ד לעצמן, מכיון שעפ"י דין יש בידם לערב ואין ביד המנגדין לעכבם וכנ"ל, א"כ שוב שייך בדבר זה כופין על מדת סדום, ועי' בשו"ת מחזה אברהם או"ח סי' ע"ג שצייד ג"כ להתיר מצד כפיית ב"ד חזקות אפי' בעכ"ת, ואף דבמסקנתו דחה צד היתר זה בנידון ידיו, עיי"ש שטעמו משום דשם רצו גם הצד המנגדין בעירוב אלא שנתקוטטו מי שיהי' המצבה לחבירו, משא"כ בנ"ד שאינם רוצים כלל בעירוב אשר לדעת המזכים יש לתקן עירוב ועפ"י הדין וההלכה יש להם הזכות לעשותו, שייך שפיר צד קולא זאת של המחז"א.

ועיי"ל דשייך בזה זיכוי בעל כרחך מדין כופין אותו עד שאומר רוצה אני ואף שצווח ואומר איני רוצה מ"מ אנו אמרינן שרוצה מדין כופין אותו, ואף דלגבי גט דהדין שצריך להיות משל בעל לכאורה אינו מועיל באם צווח ואומר שאינו רוצה לזכות בהנייר, אף להשיטות שא"צ לומר רוצה אני עיי' בשו"ת חות יאיר סי' נ"ה, מ"מ בצווח ואומר שאינו רוצה אין מזכין בעל כרחך עד שיאמר רוצה אני, אכן לענין זיכוי עירוב דהקילו בקנינו לכל מי שיתוסף אע"ג דלכאורה הוי כדבר שאינו ברשותו ואיך יכול להקנות, [וצ"ל בזה מטעם ברירה ובדרבנן, והוא קצת דחוק דמשמע לכאורה דלכו"ע מועיל עיי' בספר ישועות יעקב סי' שס"ו ס"ק ד], ועוד בכמה דברים שהקילו בקנינו עיי' בתוס' בפ' חלון ע"ט ע"ב, אפשר לומר דבמקום שהדין הוא שכופין אפשר לזכות להם אפי' בעל כרחם.

והנני מן הראוי להביא כאן מה שהערוני מע"כ מחו' הרב הגה"ג וכו' מזהר"ר פסח מיללער שליט"א דלכאורה ענין זה אי אמרינן שרוצה היכי דהדין הוא שכופין אותו אף שצווח ואמר איני רוצה תליא במחלוקת הב"י והריב"ש ביו"ד סי' רכ"ח בענין התרת נדר שהודר על דעת רבים

דקיי"ל דאין לו התרה בלא דעתם א"כ יש מצוה בהתרתו וכתב שם הב"י ז"ל נראה דס"ל דא"צ לשאול את פיהם וטעמם כדכתבו התו' והרא"ש בשם ר"ת דטעמא משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה ואיכא למיבעי היכא דקוימו הנך רבים וצוחי דלא ניחא להו בהתרה זו אף על פי שהוא לדבר מצוה והיה נ"ל דאפ"ה נשאל ומתירין לו דהא ודאי חזקה על כל איש ישראל דניחא ליה בעשיית מצוה והני דאמרי דלא ניחא להו יצום תוקפם וכמ"ש הרמב"ם (בספ"ב מהל' גירושין) הטעם שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני בגיטין לאותן שכופין ואל"כ לא הוה שרי להתיר בלי ידיעת דעת הרבים דהוה לן למיחש שמא לא יסכימו שישראל על נדרו ונמצאת ההתרה בטלה והנדר קיים, אלא שהריב"ש כתב בח"א סימן תקי"א בתשובה על אחד שנשבע ע"ד הקהל גדולים וקטנים והיה בהתרתו דבר מצוה שאם יש מוחים בהתרתו אין מתירין לו שהרי הוא אמר שע"ד כל הקהל הוא נשבע וכו' עכ"ל הב"י, הרי דפליגי בזה הב"י והריב"ש, דלדעת הריב"ש אין מועיל במקום שצווח ואמר אינו רוצה, ולפי"מ דפסק הרמ"א ביו"ד כדברי הריב"ש בזה א"כ אינו מועיל במקום שצווח ואמר איני רוצה אף במקום שהדין הוא שכופין, אכן אמר לי מע"כ מחו' לקיים דברינו בענינינו דמדין כופין יועיל אף שצווח ואמר איני רוצה דהנה יש ליישב בטוב טעם דעת הריב"ש דלא ס"ל לגבי נדר ע"ד רבים, היכי שיש צווחין ואומרינן שאינם רוצים דיועיל מדין כופין אותו עד שאומר רוצה אני עפ"י מה שהעלה הקצוה"ח בססי' רמ"ג לחלק בין דבר שבעי דעתו ובין דבר דלא בעינן דעתו אלא ניחא לוי' בעלמא, דהיינו כגון בשליחות דבעינן דעתו, דלמדים מה אתם לדעתכם אף שלוחכם אפי' ידעינן דניחא ליה לא סגי וכדפסקינן כאביי ביאוש שלא מדעת לא הוי יאוש אע"פ שידעינן דאילו הוי ידע הוי מייאש, אכן בזכיה דלא בעי דעת דזכין לאדם שלא בפניו די בדידעינן דניחא ליה לחוד עיי"ש בשם הרשב"א חילק זה דמשום זה אפשר לתרום משלו על של חבירו שלא מדעתו משום דהוי ליה זכות ועיי' גי"כ בקצוה"ח ריש סי' ק"ה דהעלה דע"כ זכיה לא הוי כשליחות ממש אפי' למ"ד זכיה מתורת שליחות היות דאפי' שלא בפניו בלי ידיעתו כיון דניחא ליה שפיר דמי אלא דהוי כמו שליחות עיי"ש היטב.

ומעתה יתיישב שפיר דעת הריב"ש הנ"ל

היות דבנדר על דעת רבים בעי דעתם א"כ במקום שמוחים אע"פ שניחא להו כיון דמצוה הוא כמ"ש הב"י, מ"מ אין כאן דעתם ונדרו על "דעת" רבים הוי, ואין להקשות דלפ"ז אמאי שרינן לשאול על נדרו בלי לשאול את פיהם והא בעינן דעתם ולא די במה דניחא ליה, זה לא קשה דבמצוה הוי כדעתם כמ"ש בקצה"ח סי' רס"ב דלדבר רשות אסור ליטל או לאכול חפץ חבירו אפי' ברור שנותן ליה אילו ידע, דבעי דעתו דווקא כדמסקינן כאביי בייאוש שלא מדעת מ"מ בדבר מצוה כגון אתרוג מותר וכן האריכו הב"י בסי' של"א ובט"ז ס"ק ל"ד שם בדבר מצוה אף בדבר שבעי שליח הוי כאילו שוויא שליח והוי כאתם ודעתכם עיי"ש, ועיי' עוד בקצה"ח סי' שני"ח דמי שנשטתה יורדין לנכסיו לפרנס אשתו ובניו משום דניחא ליה אע"פ שאינו לדעתו מ"מ כיון דמצוה הוא אע"פ שאין כופין עליו הוי כדעתו עיי"ש, וע"כ בנדר א"צ לשאול את פיהם אי הוי דבר מצוה אע"פ שצריך דעת משום דכדעת דמי, משא"כ כשמוחים בפירוש בזה חיסר הדעת ולפיכך אע"פ שניחא יש, מ"מ דעתם אין כאן (ומיושב גם דברי הב"י למה לא צריך לשאול פיהם אולי יש שמוחים ואין כאן דעת כיון דמצוה הוא הוי כדעתם להתיר) ולפ"ז בזכיה דלא בעי דעת דאפי' שלא בפניו הוי קנין מטעם דזכין לאדם שלא בפניו רק ניחא בעי הדרא וקיימא סברת הב"י דבמצוה מועיל במקום שכופין מטעם דניחא ל"י אף שצווח ואמר שאינו רוצה, וא"ש לפי"ז כאן לגבי עירוב דיועיל ואף שצווחין ואומרינן שאינן רוצין מטעם כופין דכאן גבי עירוב הא אנו באין רק מטעם זכי' וזכין שלא בפניו ולא בעינן דעתם, אלא ניחא ליה, וזה מועיל במקום שכופין אף שצווח ואמר איני רוצה, אלו דברי מחותני הנ"ל והוא נכון מאד.

והערוני מופלג אחד דמלשון תשו' הרשב"א ח"ג סי' רס"ג שהביא הב"י בסי' שס"ז שכתב וז"ל, תשובה בחצר שהוא בין שני מבואות אפי' אחד מן השוק מערב עליו לכולי עלמא וא"צ להודיע דזכות הוא לו וזכין לו לאדם שלא בפניו, וכל שכן אם עירב אחד עליו משלו מערב, ודווקא שלא בפניו אבל בעל כרחו לא, ואחד מבני החצר מערב עליו אפי' בעל כרחו "ואפילו משלו" מפני שהוא אוסר עליהן עכ"ל עיי"ש, הרי שכתב דאחד מבני החצר מערב בעל כרחו ואפילו משלו דמשמעותו דכל שכן כשמזכה משל עצמו, הרי דמשוט לענין עירוב דיכול לזכות אפי' בעל כרחו והוא ראוי וכוונה בדיוק הלשון.

דכופין עליהם לבטל רשותם דמועיל לענין עירוב וכמבואר בסי' ש"פ, וזה אפשר כבר אפי' בעל כרחם משום דין הפקר ב"ד וד"ל.

ועוד ה"י נראה לומר מכיון דבעירוב קיי"ל שא"צ שיהא בו שוה פרוטה וכמבואר בריש סי' שס"ו, א"כ אין צורך שיהא להן חלק ממש בגוף הפת, אלא שיהא מסור להם שיהיו להם רשות ליקח מזה הפת כשרוצין, ואף אם תאמר דכשמזכה לאחרים צריך שיהא בו שוה פרוטה דבלא"ה אין זה זכות, מ"מ כשמערב לרבים לאלפים ולרבבות כשיעור י"ח גרוגרות דלפי"ז בוודאי אין מגיע לכל אחד ואחד אפי' שוה פרוטה, וגם אין יודעו ומכירו עיי' ברש"י סוכה כ"ז ע"ב ד"ה כל האזרח וז"ל דמשמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה וא"א שיהא לכולן דלא מטי שוה פרוטה לכל חד עכ"ל, ואף התוס' לא חלקו עליו בזה אלא שכתבו שאין צורך לזה ועיי' משכ"נ בספר מאי חנוכה בפסקי דינים סי' כ', הרי דבמקום דבעינן שיהא לכל אחד ואחד חלק בו צריך שיהא שוה פרוטה, ומכיון שכאן בעירוב לא מגיע שוה פרוטה לכל חד וחד כשמערב לאלפים, עכ"ח צ"ל דלא בעינן שיהא לכל אחד ואחד חלק בגוף הפת, דפחות משהו פרוטה הלא קיי"ל בכ"מ שאין בו דין ממון, וכל שכן בנ"ד שאין מגיע לכל אחד ואחד אפי' כחודו של מחט.

אלא שהעיקר בזה שיהא מסור לציבור שיהי' להם רשות ליקח, שעיי' מתערבין וחל העירוב, והגע בעצמך וכי יכול להקנות חלקו לאחר שאינו בכלל העירוב או להפקיר חלקו לאחר, אלא וודאי שהוא רק מסור להציבור ולא שיהא לו חלק בגוף הפת ממש וכמו שכתבנו, ועיי' ברמב"ן עה"ת ויקרא א' על הפסוק תקריבו דיש נפק"מ בין קרבן שותפין לבין קרבן ציבור, דקרבן ציבור אין פירושו שכל הציבור יש להן חלק בגוף הקרבן עיי"ש וה"נ בנ"ד. [ועיי' עוד בלשונו של הלבוש סי' שס"ח ס"ג ואם הם ייתר מ"ח וכו' לא הטריחוהו חכמים יותר להיות גרוגרות לכל אחד וכו' וטעמא דשיעור שתי סעודות נ"ל כדי שיקנה אחד מהם דירתו קבוע לשתי סעודות וכו' ויהי' הוא כבעה"ב ואחרים יהיו כאלו דרים אצלו כי לא רצו להטריחו יותר וכו' עיי"ש.]

ובזה יתיישב שפיר מה דמועיל עירוב לכל מי שנתוסף אה"כ, דלכאורה הוי בדבר שאינו ברשותו והוי כשוחט על מי שיעלה ראשון לירושלים דלא מועיל כשאין ברירה עיי' פסחים פ"ט, ולמשכ"נ א"ש דכאן לא בעינן זיכוי אלא מסירה לציבור דהיינו

שיהא מסור הפת הזה לכל מי שיתוסף, ומי שיתוסף יהי' לו ג"כ רשות ליקח מהפת, וזה הוי כתנאי ולא בעינן לבוא מטעם ברירה ודו"ק.

וכל זה מלבד הטעמים שכתבו גאוני קדמאי בעל שואל ומשיב מהד"ת חלק ב' סי' ס"ב ובית יצחק בחלק יו"ד בקו"א סי' ח' דלכאורה איתנייהו גם בנ"ד, ועיי' ג"כ בשו"ת שבות יעקב סי' כ"ט דבמקום שנשכר ע"י שכירו ולקיטו של מלך מותר לטלטל בכל העיר וא"צ שום ביטול רשות וזה סיוע לדברי השו"מ שכתב כן, ועיי' ג"כ בס' קצות השלחן סי' ק"ה סי"ד בבה"ש סקכ"ו בסופו וז"ל ומיהו עכשיו ששוכרין הרשות משר העיר משוט דמהני גם למי שלא רוצה לזכות בעירוב עיי' ש"פ ד' דשכירות מהני גם לגבי ישראל עכ"ל, זה מה שנלעג"ד.

ואולי י"ל עוד מכיון דאתינן עלה דבכה"ג כופין משום מדת סדום, שוב אפשר לומר